

Den Haag

020

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Aan: de Gemeenteraad

Datum
14 december 2020

Onderwerp
Haags Samenspel

Ons kenmerk
DPZ/10037939
RIS306921
Contactpersoon
Jornt van Zuijlen
Dienst
Dienst Publiekszaken
Afdeling
Bureau Stadsdelen en Wijken
Telefoonnummer
14070
E-mailadres
jornt.vanzuijlen@denhaag.nl

De stad maken we samen. In overleg met de gemeenteraad en de stad zorgen we voor gedegen participatietrajecten met duidelijke spelregels. De betrokkenheid van bewoners en bedrijven is daarin cruciaal, net als draagvlak en vertrouwen uit wijken.

Verbeteren van de kwaliteit van het samenspel tussen de gemeente en haar inwoners is ook een belangrijke ambitie in het coalitieakkoord 'Samen voor de Stad': "We willen de zeggenschap en betrokkenheid van bewoners en ondernemers over veiligheid en leefbaarheid vergroten. (...) We versterken de bewonersparticipatie, maken participatietrajecten beter bekend en laagdrempeliger. (...)"

Vanaf begin 2020 zijn we bezig met de invulling van deze ambities, onder andere door een nieuwe impuls: 'Haags Samenspel'. In deze raadsmededeling informeren we u over de voortgang daarvan.

De raad van de gemeente Den Haag heeft in de vergadering van 14 juli 2020 besloten om in te stemmen met het voorstel van het college van 30 juni 2020, de gewijzigde 'Visie digitalisering en dienstverlening 2020-2023' (BSD/ 2020.145 RIS305093). In de gewijzigde visie digitalisering en dienstverlening wordt vermeld: "Het onderwerp (burger)participatie sluit logischerwijs aan bij de inhoud van deze visie en is op een aantal plekken benoemd. Er komt later in 2020 een aparte nota over participatie." Met deze raadsmededeling informeren we u over de stand van zaken m.b.t. (burger)participatie in Den Haag. We gaan de komende maanden graag met uw raad in gesprek over een participatiebeleid, vastgelegd in een nieuwe participatieverordening.

Het Haags Samenspel: waarom?

De hoofddoelstelling van het Haags Samenspel is het verbeteren van de kwaliteit van participatie in Den Haag. Dan gaat het niet alleen over beleidsparticipatie maar ook over particuliere initiatieven, burgerinitiatieven en andere vormen van samenspel tussen de gemeente en bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Haags Samenspel gaat over de manier waarop we in onze stad werken aan Haagse opgaven: als één gemeente, samen voor en met de stad, in de wijk, voor en met alle inwoners. Bij ieder plan, project of vraagstuk wegen we af wanneer, hoe en waarom we samenwerken met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties en welke invloed daarbij hoort.

Hiervoor ontwikkelen we de komende tijd samen met bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, raad, college, diensten en stadsdelen een ‘Haagse werkwijze’: een werkwijze met kwaliteitsnormen voor goede participatie. Deze werkwijze bouwt voort op de inspraak- en participatieverordening (2012) en moet uiteindelijk leiden tot participatiebeleid, vastgelegd in een nieuwe participatieverordening die door de raad wordt vastgesteld.

Met het Haags Samenspel werken we aan kwalitatief betere besluiten waarbij kennis uit de stad beter wordt benut. De effectiviteit van de besluiten vergroten we doordat de oplossingen beter passen bij problemen die bewoners ervaren. En door meer ruimte te geven aan initiatieven als uiting van invloed en zeggenschap¹. Dat vraagt ook om een goede wisselwerking tussen de representatieve en participatieve democratie waarbij de gemeenteraad de kaders voor participatie bepaalt. Daarmee werken we aan meer begrip, eigenaarschap, draagvlak, acceptatie en uiteindelijk aan meer vertrouwen. Want dat is uiteindelijk het doel: op een prettige manier samenleven in Den Haag, samen en met elkaar. Een vitale democratische gemeenschap gaat over de manier waarop wij met elkaar samenleven, een verzameling mensen en meningen.

Verkenning voorjaar 2020

Samenspel doe je samen. Daarom is begonnen met een brede verkenning. In de eerste helft van dit jaar is een groot aantal gesprekken gevoerd over participatie in Den Haag: wat gaat goed en wat kan beter? Het topmanagement en collegeleden zijn geïnterviewd en zo’n 150 participatieprofessionals hebben een enquête ingevuld. Ook is gesproken met vrijwel alle raadsfracties en een groot aantal bewonersorganisaties en is contact met een breed netwerk van Haagse stadsmakers. Op basis van deze verkenning ontstaat een beeld van de staat van participatie in Den Haag.

Er is veel aandacht voor goede participatie in onze stad. Vanuit de stad, het bestuur en de organisatie worden vele mooie voorbeelden genoemd van participatieprocessen en initiatieven. De voorbeelden spreiden zich uit over alle domeinen en stadsdelen. Denk bijvoorbeeld aan het Jongerenlab, de Energie uit de Wijk Challenge, de aanpak Stadslabs, de economische visie, Ruimte voor de Stad, Lief & Leedstraten, de mobiliteitstransitie, Inclusie-denken, Right to Challenge m.b.t. onderhoud van de buitenruimte, het opknappen van Mariahoeve, Nieuw-Waldeck, Houtwijk en Kraayenstein, wijkbudgetten, wijkagenda’s, Den Haag Kakvrij, de Schilderswijkmoeders, de Participatiekeuken en meer.

Daarbij valt op dat:

- vrijwel iedereen participatie belangrijk vindt, maar worstelt met het hoe; zelden is participatie een prioriteit;
- meer aandacht voor professionalisering van participatie breed wordt onderschreven;
- de gemeente op het gebied van online participatie een koploper is in Nederland. Voorbeelden zijn de online wijkbudgetten ([Bezuidenhout Begroot](#)) en het opknappen van de openbare ruimte in vier wijken ([Mariahoeve Knapt Op](#)). Ook voor de pilots wijkagenda in de [Bomen- en Bloemenbuurt](#) en in het Zeeheldenkwartier is online participatie benut met mooie resultaten als gevolg.
- de aanpak en kwaliteit van participatieprocessen verschilt per dienst; er is geen gemeentebrede werkwijze en de verankering in de organisatie is beperkt;
- participatie vooral projectmatig en raadplegend is met minder aandacht voor structurele participatie en voor zeggenschap en eigenaarschap.

¹ Zie ook ‘Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen’, EUR 2019

Uit [‘De Staat van de Stad’ \(RIS305530\)](#) blijkt bovendien dat er weinig inzicht is in democratische participatie in Den Haag en geen overzicht van Haagse initiatieven. Wel weten we dat de helft van de inwoners aangeeft dat ze kunnen meepraten over plannen in de wijk of buurt, maar minder dan 20% geeft aan dat er voldoende inspraakmogelijkheden zijn.

Haags Samenspel: bouwstenen en uitgangspunten

De ambities uit het coalitieakkoord vormen de basis, de verkenning dit voorjaar geeft de kleuring. Het centrale doel is het verbeteren van de kwaliteit van burgerparticipatie in Den Haag. Daarvoor zijn vier uitgangspunten geformuleerd:

1. *Vraaggericht.* Versterken wat goed gaat en werken aan wat beter kan. Het ondersteunen en versterken van lopende en nieuwe projecten van diensten en stadsdelen.
2. *Leren door doen.* Leren van en met elkaar. Het ontwikkelen van een Haagse werkwijze door systematisch samen te leren. En door innovaties uit te proberen.
3. *Verankeren.* Van losse projecten naar een structurele Haagse werkwijze. De lessen worden geborgd in werkwijze en structuur. Dit vraagt om een langjarige aanpak waarvoor we de komende jaren een stevige basis leggen.
4. *Gemeentebreed.* Participatie is van iedereen, Haags Samenspel gaat over alle diensten en stadsdelen. Het heeft ook veel raakvlakken met dienstverlening, communicatie, gebiedsmanagement en bestuurlijke en democratische vernieuwing.

Haags Samenspel gaat over het samenspel tussen vier groepen: 1) bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties, 2) gemeenteraad, 3) college en 4) ambtenaren. Betere participatie betekent een beter samenspel tussen deze groepen. Dan gaat het zowel over beleidsparticipatie als over het faciliteren van Haagse initiatieven.

Voor Haags Samenspel ligt de focus in eerste instantie op het verder ontwikkelen van onze participatieprocessen. Voor en met een netwerk van meer dan 150 Haagse participatieprofessionals uit alle diensten werken we aan een leeragenda, een leerplatform, kennisuitwisseling en een participatie-infrastructuur. Dit netwerk willen we uitbreiden met (actieve) bewoners en stadmakers, zodat we samen met de stad leren.

Haags Samenspel en participatiebeleid maken we namelijk samen met de stad, met de inwoners. Er zijn gesprekken met bewonersorganisaties, maar ook met initiatiefnemers en stadmakers. We werken bijvoorbeeld aan Haags Initiatief: gemeentebreed beleid voor het faciliteren van initiatieven. Om bewoners te ondersteunen bij participatie werken we bijvoorbeeld aan een zogeheten ParticipatieWinkel. We verkennen de mogelijkheid van een ParticipatieBoard die bestaat uit onder andere bewoners en deskundigen die de kwaliteit van participatie bewaken.

De politiek bepaalt aan de voorkant de kaders voor participatie: wanneer, hoeveel en waarover wordt wel/niet een participatieproces georganiseerd? Daarnaast moet er voldoende aandacht zijn voor verwachtingsmanagement bij bewoners. We kunnen ervoor zorgen dat in het participatieproces zoveel mogelijk bewoners worden gehoord, maar niet iedereen kan gelijk krijgen. Zo zijn de participatieve- en representatieve democratie onlosmakelijk aan elkaar verbonden en vormen de activiteiten van Haags Samenspel onderdeel van een bredere democratiseringsagenda om alle bewoners de kans te geven om mee te doen en invloed uit te oefenen. Participatie is daarbij geen ‘draagvlakmachine’. Integendeel, het gaat over zeggenschap en eigenaarschap.

Haags Samenspel: uitwerking en aandachtspunten

In het coalitieakkoord wordt een 'leidraad voor participatie' aangekondigd bij stedelijke ontwikkelingen en 'gedegen participatietrajecten met duidelijke spelregels'. Er zal dus een duidelijker participatiebeleid moeten komen. Ook voor bijvoorbeeld de omgevingswet, voor bewonersorganisaties, voor de energietransitie, voor het omgaan met initiatieven en voor grote stedelijke vernieuwingsgebieden.

Het college streeft daarbij naar een integrale aanpak van participatie vanuit een collegiaal bestuur. Dus niet elke dienst met een eigen participatiebeleid, maar meer eenduidigheid en betere afstemming. Dat betekent ook dat de wijk meer centraal staat. Elke wijk is anders en vraagt om een andere aanpak. Zo willen we de overstap maken van 'projectenparticipatie' naar meer structurele wijkparticipatie met onder andere de wijkagenda als bouwsteen.

Participatie willen we allemaal. Het klinkt goed op papier, maar in de praktijk is het best lastig. Allereerst omdat elk dossier en elke buurt weer anders is, maar ook omdat de besluitvorming bij de gemeenteraad ligt, omdat verwachtingsmanagement niet makkelijk is en omdat we rekening moeten houden met de invloed van social media. De grootste uitdaging is echter om alle inwoners te laten meedoen.

Daarom hebben we specifieke aandacht voor de grote groep bewoners die nu niet meedoen. Participatie moet laagdrempelig en toegankelijk zijn, met verschillende methoden voor verschillende groepen. Alle inwoners moeten kunnen meedoen. Dat betekent overigens niet dat iedereen altijd *moet* meedoen. Maar bij een goed participatieproces worden wel alle belangen van een vraagstuk meegenomen waardoor de representativiteit wordt vergroot. Daarom gaan we experimenteren met bijvoorbeeld een bewonersforum op basis van loting en met andere innovatieve vormen om te representativiteit te vergroten.

Daarbij hebben we specifieke aandacht voor de versterking van participatie in (grote) gebiedsontwikkelingen zoals Zuidwest en de Binckhorst. Daar werken we aan concrete producten zoals een handboek met uitgangspunten en basisregels en een verbeterde handreiking participatie voor (particuliere) initiatiefnemers.

Haags samenspel: 3 actielijnen

Bovengenoemde ambities en bouwstenen zijn uitgewerkt in 3 actielijnen. Haags Samenspel werkt de komende tijd aan ondersteunen, ontwikkelen en leren/professionaliseren.

1. Ondersteunen van participatieprojecten

Elke opgave en iedere wijk is anders; het samenspel vraagt maatwerk. Haags Samenspel ondersteunt en versterkt lopende en nieuwe participatieprojecten in de stad. Dat gebeurt op verzoek van een dienst of stadsdeel. De ondersteuning varieert van een kort adviesgesprek tot een langdurig ondersteuningstraject. Denk hierbij aan:

- ✓ Ontwikkelen van online participatie op maat voor projecten
- ✓ Ontwerpen van participatieprocessen of strategieën en faciliteren van ontwerpssessies
- ✓ Participatie-advies in diverse projecten

Voorbeelden van lopende trajecten waarin Haags Samenspel participatieprocessen ontwerpt en faciliteert zijn de online wijkbudgetten ([Duindorp Begroot](#)), opknappen van de openbare ruimte ([Mariahoeve Knapt Op](#)), wijkagenda's ([Bomen- en Bloemenbuurt](#)) en [gebiedspaspoort Maanweg](#).

Daarnaast biedt Haags Samenspel participatie-advies bij gebiedsontwikkeling in de Binckhorst en Zuidwest, LER-pilots en beleidstrajecten zoals welzijn, energietransitie of omgevingsvisie.

2. Ontwikkelen vernieuwende participatie-instrumenten

In opdracht van een dienst of stadsdeel ontwikkelen we nieuwe aanpakken of projecten om de kwaliteit van participatie te verbeteren. Bijvoorbeeld om andere groepen inwoners te bereiken, om digitale mogelijkheden te benutten of om te experimenteren met nieuwe participatievormen zoals loting of uitdaagrecht. Haags Samenspel fungeert als een soort laboratorium met verschillende proeftuinen voor vernieuwende vormen van participatie. Denk hierbij aan:

- ✓ Doorontwikkeling en ontwikkeling van nieuwe tools voor online participatie
- ✓ Experimenteren met 2 bewonersfora zoals aangekondigd in het coalitieakkoord
- ✓ Ontwikkeling van nieuwe instrumenten zoals een concept voor participatie in de wijkagenda, de Challenge Startup in Residence, een ParticipatieWinkel of participatie-evaluatie-instrumenten.

3. Leren en professionaliseren

Participatie is vakwerk. We investeren in de kwaliteit van onze Haagse ambtenaren, de participatieprofessionals. Een belangrijke taak van Haags Samenspel is leren en professionaliseren. De focus ligt op praktijkleren: leren door doen. Systematisch leren betekent: leren van projecten, lessen trekken voor andere projecten en lessen vertalen naar de organisatie en Haagse werkwijze. We werken samen met een leernetwerk van doeners en denkers aan de ontwikkeling van zo'n Haagse werkwijze. Denk hierbij aan:

- ✓ Een netwerk/community van Haagse participatieprofessionals
- ✓ Een leerplatform met leervragen, een leer agenda en participatiekaart
- ✓ Uitwisseling door projectgarages, trainingen en een leergang
- ✓ Ontwikkeling van een Haags Participatiekompas met richtingaanwijzers

Deze activiteiten zijn gericht op ambtenaren in de hele gemeente. Op termijn kan het netwerk worden uitgebreid tot stadmakers die ook bezig zijn met participatie in Den Haag.

Resultaten begin 2022

Haags Samenspel is niet nieuw. Er wordt continu gewerkt aan betere participatie. Met Haags Samenspel willen we daar de komende 1.5 jaar een impuls aan geven door de kwaliteit van participatieprocessen in Den Haag te verbeteren. Aan het eind van deze collegeperiode moet dat een aantal resultaten opleveren waar de stad wat van merkt:

- ✓ Een Haagse werkwijze voor alle participatieprocessen, zodat voor bewoners, raad, college en ambtenaren herkenbaar en transparant is wanneer, waarom en hoe we samenwerken. Deze werkwijze is vastgelegd in een nieuwe participatieverordening.
- ✓ Een levendig leerplatform met netwerk waar bewoners en ambtenaren actief lessen delen over wat goed gaat en wat beter moet in participatieprocessen.
- ✓ Een pool van participatieprofessionals die participatieprojecten vanuit de gemeente, van bewoners en van particuliere ontwikkelaars ondersteunen.
- ✓ De contouren van een participatieprofiel (aanpak, tools en kanalen) per wijk, zodat elk participatieproces qua aanpak aansluit op de behoefte van wijkbewoners.
- ✓ Een brede toolkit voor online participatie die ambtenaren en bewoners kunnen gebruiken om bewoners online te betrekken.

- ✓ Een leeraanbod van trainingen verankerd in het gemeentelijk opleidingsprogramma, zodat bewoners met steeds meer ambtenaren te maken krijgen die de Haagse werkwijze kennen en toepassen in hun projecten en participatieprocessen.
- ✓ Een voorstel voor een volgend college voor borging van de Haagse werkwijze in de organisatie en sturing van de gemeente, zodat de kwaliteit van participatie in Den Haag hoog blijft.

Haags Samenspel is niet alleen van deze coalitie, het is een werkwijze van de stad, het bestuur en de ambtenaren. Die werkwijze is continu in ontwikkeling en vraagt langjarige aandacht en verankering.

Tot slot

Het college hoopt u hiermee een goed inzicht te hebben gegeven in de uitwerking van de ambities met betrekking tot 'betere participatie' in het coalitieakkoord. In het eerste kwartaal van 2021 zullen wij u aanvullend informeren over het verbeteren van participatieprocessen bij grote ruimtelijke gebiedsontwikkelingen en presenteren wij een nieuw beleidskader voor bewonersorganisaties. We zullen u halfjaarlijks informeren over de voortgang van Haags Samenspel.

Hierover gaan we graag ook met u verder in gesprek. Hiervoor is reeds een eerste initiatief genomen; in september zijn bijna alle fracties geïnterviewd over participatie en over de rol van de gemeenteraad. Inmiddels is er ook een raads werkgroep participatie/democratisering.

Het college van burgemeester en wethouders,
de secretaris, de burgemeester,

Ilma Merx

Jan van Zanen